

Nr 184.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juni 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri jämte i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under tionde huvudtiteln (punkt 47) föreslagit riksdagen att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till Upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri för budgetåret 1945/46 beräkna ett reservationsanslag av 155 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 290, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 27 april 1945, föreslagit riksdagen att till Upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri för budgetåret 1945/46 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 210 000 kronor.

Vidare har utskottet till behandling i detta sammanhang förehaft en inom andra kammaren av herr N. A. Larsson i Östersund m. fl. väckt motion (II: 55), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära åtgärder i syfte att nå klarläggande av småföretagsamhetens strukturproblem och att befordra exporten av hantverks- och småindustrialster efter kriget.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin framställning, får utskottet hänvisa till motionen.

Genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t den 22 december 1944 och den 9 mars 1945 hava det för innevarande budgetår under tionde huvudtiteln anvisade anslaget å 85 000 kronor för ändamålet samt det belopp av 70 000 kronor, vilket avsetts att såsom bidrag till de norrländska företagareföreningarnas administrationskostnader utgå från det för innevarande budgetår under femte huvudtiteln anvisade reservationsanslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m., fördelats sålunda, att bidrag utgått i enlighet med följande uppställning:

Norrhottens småindustriförening u. p. a.	kronor	23 500
Västerbottens företagareförening u. p. a.	»	23 000
Jämtlands läns företagareförening u. p. a.	»	12 000

Västernorrlands läns företagareförening u. p. a.	kronor	22 000
Gävleborgs läns företagareförening u. p. a.	»	14 000
Värmlands läns företagareförening u. p. a.	»	13 000
Bohusläns företagareförening u. p. a.	»	22 500
Sveriges hantverks- och småindustriorganisation	»	25 000
Summa kronor		155 000.

Med skrivelse den 30 augusti 1944 har *kommerskollegium* överlämnat till kollegium inkomna ansökningar från nyssnämnda föreningar och organisation om statsunderstöd för budgetåret 1945/46 å respektive 27 400 kronor, 30 000 kronor, 13 000 kronor, 16 000 kronor,¹ 20 000 kronor, 17 000 kronor, 24 000 kronor och 35 000 kronor eller således å tillhopa 182 400 kronor.

Kollegium föreslog, att erforderliga statliga bidragsmedel måtte helt anvisas från anslaget under tionde huvudtiteln. Uppdelningen för innevarande budgetår på två anslag, varav ett tilläggsanslag under femte huvudtiteln, måste nämligen betraktas som provisorisk, och en sammanslagning av bidragsbeloppen torde såväl budgettekniskt som administrativt anses önskvärd. Enligt inkomna framställningar skulle det totala anslagsbehovet uppgå till 182 400 kronor. Innan ytterligare erfarenheter vunnits ansåge sig emellertid kollegium icke kunna tillstyrka högre belopp än 165 000 kronor, vilket belopp med 10 000 kronor överstege det som ställts till förfogande för innevarande budgetår. Starka skäl talade nämligen för en höjning av bidraget till Sveriges hantverks- och småindustriorganisation med 10 000 kronor till 35 000 kronor. Härigenom torde öppnas möjlighet till ett bedrivande av upplysnings- och organisationsverksamhet inom hantverk och småindustri i den ökade omfattning, som särskilt med tanke på Norrland och efter framställning av Norrlandskommittén befunnits påkallad.

I ett över kommerskollegii nyssnämnda skrivelse med därvid fogade handlingar avgivet yttrande sade sig *statskontoret* icke anse behovet av ökad medelstilldelning för nu ifrågavarande ändamål klart ådagalagt. Statskontoret, som i likhet med kommerskollegium funne det lämpligast att bidragen i sin helhet anvisades från anslag under tionde huvudtiteln, finge därför föreslå, att för nästkommande budgetår under nämnda huvudtitel för ändamålet anvisades ett reservationsanslag å 155 000 kronor.

Departementschefen har meddelat, att *Norrlandskommittén* med skrivelse den 4 december 1944 överlämnat utlåtande med förslag till vissa åtgärder till främjande av småföretagarverksamheten i Norrland. Kommittén har därvid inledningsvis anfört, att man, även om exakta uppgifter till belysande av hantverkets och småindustriens omfattning i Norrland saknades, under alla förhållanden kunde utgå ifrån att hantverket och småindustrien även i de norrländska länen spelade en framträdande roll vid sidan av jordbruk, skogsbruk och industri. Samtidigt torde det emellertid, framhåller kommittén, icke kunna råda några tvivel om att det i dessa län finnes rikt utrym-

¹ Beloppet ej tydligt angivet.

me för en fortsatt utveckling av hantverket och småindustrien, vare sig det gällde startande av nya företag eller — vilket ej vore mindre viktigt — utvidgning av redan befintliga företag. Med stöd av en av kommittén upprättad och på 1940 års folkräkning grundad sammanställning påvisar kommittén, att småföretagarverksamheten dock vore jämförelsevis ringa utvecklad i norra Sverige. I stort sett syntes verksamhetens omfattning minskas ju längre norrut man komme. Det hade, bortsett från jordbruket, varit skogen och malmen som mer utpräglad än på de flesta andra håll utgjort grundvalarna för näringslivet och föranlett tillkomsten av ett flertal stora industriföretag. Utmärkande för den norrländska industrien hade också varit, att den till stor del varit inriktad på export och endast i mindre grad på att tillgodose hemmamarknaden. Följden av ensidigheten hos näringslivet i de norrländska länen hade blivit, att detta kommit att lida av stor känslighet för konjunkturerna. Till belysande härav vore det tillräckligt att erinra om skogsindustriens utveckling och dess inverkan på de allmänna ekonomiska och sociala förhållandena i Norrland. Det låge i sakens natur, att den produktion, som vore avsedd att tillgodose hemmamarknadens behov, vore mindre konjunkturkänslig än exportindustrien. Berörda förhållanden syntes enligt kommitténs mening särskilt förtjäna uppmärksamhet i nuvarande läge, då omfattande åtgärder övervägdes för att motverka en befärad fredskris.

Mot bakgrunden av vad sålunda anförts har det syns Norrlandskommittén uppenbart, att en utveckling av småföretagarverksamheten skulle för de norrländska länen del spela en särskild roll såsom stabiliserande faktor inom näringslivet. Vid sidan av ett bärkraftigt jordbruk av tillräcklig omfattning, ett rationellt skogsbruk och en på de norrländska råvarutillgångarna grundad storindustri torde, anför kommittén, en livskraftig småindustri och ett väl utvecklat hantverk vara en förutsättning för ett välbalanserat näringsliv i norra Sverige. I anslutning härtill framhåller kommittén, att en utveckling av småföretagarverksamheten ej kunde undgå att, jämsides med sin sysselsättningsbefrämjande verkan, i någon mån befordra norrlandsbefolkningens tillgång till olika slag av produkter, vilket skulle vara så mycket mera önskvärt, som en förbättrad levnadsstandard i många avseenden vore önskvärd i norra Sverige. Enligt kommitténs mening borde därför staten på olika sätt söka främja en intensifiering av småföretagarverksamheten i Norrland. En dylik intensifiering borde bland annat kunna åstadkommas genom en effektivisering av de norrländska företagareföreningarnas verksamhet. Denna effektivisering borde i sin tur kunna vinnas genom ett lämpligt klarläggande av företagareföreningarnas arbetsuppgifter, genom ett stärkande av deras organisatoriska uppbyggnad och personalresurser samt genom en rationalisering av formerna för statens medverkan till finansieringen av föreningarnas administration och långivningsverksamhet. I sådant hänseende hemställer kommittén, att åtgärder måtte vidtagas i syfte dels att företagareföreningarna i Norrland finge för sin långivande verksamhet komma i åtnjutande av statslån i huvudsaklig överensstämmelse med av

kommittén angivna grunder, *dels* att för ifrågavarande långivning inrättades en statlig utlåningsfond och att såsom kapitaltillskott till fonden för budgetåret 1945/46 anvisades ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor, *dels* att årliga statsbidrag finge utgå till nämnda föreningar i anslutning till vissa av kommittén förordade bidragsgrunder, *dels ock* att till dylika statsbidrag åt de norrländska företagareföreningarna för budgetåret 1945/46 räknades med ett anslag av 160 000 kronor.

Kommittén säger sig av naturliga skäl ej ha haft anledning att framlägga förslag med avseende å andra företagareföreningar än de norrländska. Kommittén ansåge de särskilda förhållanden, som av kommittén framhållits såsom utmärkande för det norrländska näringslivet, utgöra vägande skäl för statsmakterna att snarast möjligt, utan avvaktan på eventuella utredningar rörande åtgärder för främjande av småföretagarverksamheten i allmänhet, för de norrländska länens del vidtaga åtgärder i den riktning, som av kommittén föresloges.

Norrlandskommitténs förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet av de avgivna *yttrandena*. Fullmäktige i riksgäldskontoret, Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott och handelskammaren i Göteborg ha emellertid helt avstyrkt förslaget, och även yttrandena från länsstyrelsen och landstingets finansberedning i Göteborgs och Bohus län, Bohusläns företagareförening, handelskammaren i Karlstad samt styrelsen för svenska sparbanksföreningen gå i avstyrkande riktning. I flertalet övriga yttranden ha erinringar framställts mot vissa delar av förslaget. Därjämte ha statskontoret, riksräkenskapsverket och kommerskollegium samt länsstyrelsen, landstingets förvaltningsutskott och företagareföreningen i Värmlands län ifrågasatt, huruvida icke de av kommittén föreslagna åtgärderna till främjande av småföretagarverksamheten i Norrland lämpligen borde utsträckas till att jämväl avse företagareföreningarna i Göteborgs och Bohus samt Värmlands län.

Efter att hava lämnat en närmare redogörelse för innehållet i Norrlandskommitténs förslag och däröver avgivna yttranden har departementschefen erinrat om, att 1944 års riksdag vid behandlingen av det i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln för budgetåret 1944/45 upptagna anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri samt vissa i ämnet väckta motioner bland annat anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning med uppgift att i enlighet med vad i motionerna I: 60 och II: 113 samt II: 243 och av riksdagen anförts undersöka möjligheterna för främjande av hantverkets och småindustriens utveckling (r. skr. nr 10 p. 44). Den av riksdagen begärda utredningen skulle bland annat avse en undersökning av möjligheterna att lösa småföretagsamhetens rationaliserings-, kredit- och finansieringsproblem samt att genom statens medverkan främja tillkomsten av nya småindustrier särskilt på de orter på landsbygden, där tendenser till befolkningsminskning göra sig gäl-

lande. I utredningsuppdraget skulle också ingå en prövning av frågan, om och i vad mån statligt stöd bör givas åt nuvarande företagareföreningar i syfte att för dem möjliggöra en mera omfattande verksamhet, samt en undersökning av förutsättningarna för tillskapandet av nya företagareföreningar.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande.

Vid anmälan av tionde huvudtiteln i årets statsverksproposition sade jag mig förvänta, att en på Norrlandskommitténs nyss återgivna förslag och däröver infortrade yttranden grundad proposition skulle kunna föreläggas årets riksdag. Då samtliga framställningar om anslag till bestridande av företagareföreningarnas administrationskostnader syntes böra prövas i ett sammanhang, förordade jag därför, att anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri i riksstatsförslaget för nästa budgetår endast måtte upptagas med beräknat belopp, förslagsvis 155 000 kronor. Kungl. Maj:t biträdde detta förslag.

Sedan yttranden över kommittéförslaget numera avgivits, har jag emellertid efter prövning av ärendet kommit till den uppfattningen, att förslaget nu icke i hela sin vidd bör läggas till grund för åtgärder från statsmakternas sida. Visserligen har kommittén framlagt goda skäl för sin mening, att de norrländska företagareföreningarnas verksamhet bör med stöd från det allmännas sida ytterligare intensifieras. Riksdagen har emellertid nyligen hemställt om utredning rörande möjligheterna att främja hantverkets och småindustriens utveckling i hela landet, därvid bland annat förutsättningarna för tillskapandet av nya företagareföreningar borde undersökas. Jag ämnar inom den närmaste tiden föreslå Kungl. Maj:t att låta igångsätta en dylik utredning. Med hänsyn till vad sålunda anförts synes det icke lämpligt att nu vid sidan av de åtgärder, som redan av staten vidtagits till hantverkets och småindustriens bästa, åstadkomma en utslutande för Norrland avsedd organisation med samma syfte. Det av Norrlandskommittén framlagda förslaget bör i stället enligt min mening prövas i det nyss antydda vidare sammanhanget.

Vad jag sålunda anförts synes dock icke behöva hindra ett genomförande snarast möjligt av vissa åtgärder med det av Norrlandskommittén angivna syftet att stärka de norrländska företagareföreningarnas ställning och arbetsmöjligheter. Förhållandena i Norrland, särskilt i de nordligare delarna, äro sådana att näringslivet därstädes är i särskilt hög grad i behov av den omvårdnad i uppbyggande riktning som företagareföreningarna äro avsedda att lämna.

Det synes mig sålunda innebära en önskvärd koncentration av dessa föreningars arbetsuppgifter, om desamma, såsom redan i huvudsak lär vara fallet, icke omfatta jordbrukets binärningar utan främjandet av dessa näringar överlåtes åt hushållningssällskapen. Visserligen föreligger icke någon skarp avgränsning mellan hantverk och småindustri, å ena sidan, och jordbrukets binärningar, å den andra, men i princip bör dock en gränsdragning ske mellan företagareföreningarnas och hushållningssällskapens verksamhetsområden. Såsom Norrlandskommittén anfört bör hinder ej föreligga för en företagareförening att laga befattning med företag, som äga samband med jordbruket men falla utanför hushållningssällskapets verksamhetsområde. I dylika fall bör givetvis samråd äga rum mellan vederbörande företagareförening och hushållningssällskap.

Att småföretagare endast i ringa omfattning inträtt som medlemmar i företagarföreningarna är enligt min mening beklagligt och ägnat att beröva föreningarna förmånen av ett förtroendefullt och fruktbärande samarbete med representanterna för den gren av näringslivet som det är föreningarnas uppgift att stödja och utveckla. Sannolikt skulle en förbättring härutinnan kunna vinnas, om varje föreningsmedlem oberoende av antalet andelar i föreningen ägde endast en röst å föreningsstämma. Någon principiell eller saklig erinran synes knappast kunna resas häremot, ty föreningarnas verksamhet drives ju icke i vinstsyfte och de å föreningsstämma valda styrelseledamöterna utgöra endast en minoritet inom styrelsen.

Som ett led i strävandena att stärka företagarföreningarnas ställning synes även böra övervägas, om icke ordföranden i styrelsen för en sådan förening skall utses av Kungl. Maj:t. Genom en dylik ordning, vilken i och för sig förefaller naturlig med hänsyn till att föreningarna i huvudsak finansiera sin verksamhet med statsmedel, skulle statens intresse för verksamheten ytterligare markeras.

Ehuru ett genomförande av de av mig nu angivna åtgärderna, vartill läres krävas ändringar i föreningarnas stadgar, icke synes böra omedelbart uppställas som villkor för beviljande av bidrag eller lån till föreningarna, utgår jag dock ifrån att dessa upptaga frågan härom till övervägande. I samband därmed torde föreningarna även böra undersöka möjligheterna att genom andra organisatoriska förändringar effektivisera verksamheten.

Under de senaste åren ha till de sju företagarföreningarna såsom bidrag till deras administrationskostnader från det under tionde huvudtiteln anvisade anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri utdelats årligen 60 000 kronor. Statsbidragen för ändamålet ha under innevarande budgetår mer än fördubblats, i det att härtill även anlitats ett belopp av 70 000 kronor av anslaget under femte huvudtiteln till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. Trots denna nyligen vidtagna bidragsökning vill jag dock, för möjliggörande av en ytterligare intensifiering av nu ifrågakommande verksamhet särskilt i de nordligaste länen, förorda att medelsanvisningen under nästkommande budgetår till bidrag till företagarföreningarnas administrationskostnader beräknas till 175 000 kronor. Bidragen böra helt utgå från anslag under tionde huvudtiteln.

Då jag med hänsyn till den av mig planerade utredningen icke nu föreslår någon omreglering av formerna för den statliga finansieringen av företagarföreningarnas utlåning, förutsätter jag att medel för ändamålet tills vidare komma att fortfarande få i mån av behov anvisas från anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering.

Av anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri har under de senaste åren ett belopp av 25 000 kronor tilldelats Sveriges hantverks- och småindustriorganisation. En höjning jämväl av detta bidrag synes nu vara befogad, och jag föreslår att bidraget i enlighet med organisationens av kommerskollegium tillstyrkt begäran för nästkommande budgetår beräknas till 35 000 kronor.

Utskottet.

Såsom departementschefen erinrat hemställde 1944 års riksdag om utredning rörande möjligheten att främja hantverket och småindustrien i hela landet. Med anledning härav finner utskottet lämpligt, att det av Norrlandskommittén framlagda förslaget prövas i detta vidare sammanhang. Oaktat detta synes utskottet hinder icke möta mot ett genomförande redan nu av vissa av de av Norrlandskommittén förordade åtgärderna för stärkande

av de norrländska företagareföreningarnas ställning och arbetsmöjligheter. De av departementschefen i sådant syfte föreslagna organisatoriska förändringarna synas utskottet med fördel kunna vidtagas.

Vad härefter beträffar de statliga bidragen till företagareföreningarnas administrationskostnader innebär Kungl. Maj:ts förslag en icke oväsentlig höjning av statsanslaget. Förslaget, som är motiverat av önskvärdheten att möjliggöra en ytterligare intensifiering av verksamheten särskilt i de nordligaste länen, finner sig utskottet böra tillstyrka. Bidragen, som hittills utgått från anslag under femte och tionde huvudtitlarna, föreslås skola helt utgå från sistnämnda huvudtitel. Då härigenom en bättre överskådlighet över bidragstilldelningen vinnes, tillstyrker utskottet förslaget jämväl i denna del. Ej heller synes utskottet någon erinran vara att framställa mot att bidraget till Sveriges hantverks- och småindustriorganisation höjes med föreslagna 10 000 kronor.

Vad beträffar den i förenämnda motion gjorda framställningen vill utskottet erinra, att utskottet vid sin behandling föregående år av nu ifrågasvarande anslag hade sin uppmärksamhet riktad på då föreliggande förslag för åstadkommande av förbättring av utsikterna för hantverkets och småindustriens framtida bestånd. Överläggningarna härom inom utskottet föranledde riksdagsbeslut dels om igångsättande av den utredning som ovan omnämnts, dels ock om uppdrag åt Kungl. Maj:t att i samband med planeringen av den ekonomiska och sociala efterkrigspolitiken låta närmare utreda frågan om hantverkets och småindustriens omställnings- och anpassningsproblem, särskilt med avseende å exportmöjligheterna. I den del de i motionen berörda spörsmålen icke innefattas i förenämnda utredningsuppdrag, förutsätter utskottet att de bliva föremål för prövning i samband därmed utan att någon särskild åtgärd från riksdagens sida härför torde vara påkallad.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

a) att riksdagen må till *Upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri* för budgetåret 1945/46 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 210 000 kronor;

b) att motionen II: 55 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 juni 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Lindström, Gränebo, Bernhard Nilsson, Karl Andersson, Mannerskantz, Heiding, Gustaf Karlsson, Gustaf Iwar Anderson, Gillström* och *Albertsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Svensson* i Grönvik, *Ward, Pettersson* i Dahl, *Staxäng, Hall, Holmström, Lindholm*, fru *Alvén*, herrar *Boman* i Kieryd, *Petterson* i Degerfors och *Thapper*.